

tionem cum herede illius, cui aliquid dare, vel facere oportebat: id est hoc negetur, illud concedi poterit. Cujac. in d. l. Si quis 57. de verb. oblig. ad fin. Cancer. variar. part. 3. cap. 21. num. 96. Osuald. lib. 15. cap. 12. quem vide lit. D. Sed non negatur. Vide infra, n. 59.

Vers. Sexto, illud est.

28 Quanquam hoc extra omne dubium constet, placuit tamen nostro præfulti id monere; quia non nulli terminos confundunt, diversas omnino quæstiones commixcentes, ut notat Osuald. ubi proxime.

Vers. Septimo, ex superius.

29 Consule laudandos inferius, n. 40. qui de interpretatione legis Si decem, de verb. oblig. disserunt. Nec deest dubitandi ratio, an mortuo promissore antequam peteret stipulator, teneretur, hæres, si ab eo pecunia peteretur, quia deficiebat persona, cum qua conditio debeat impleri, nempe promissor, de quo vide notata supra, num. 3. Donell. lib. 15. cap. 12. & ibi Osuald. qui docet impletionem conditionis fieri posse cum alio, quando idem habetur effectus, quod ex mente contrahentium astimari debet. Cum igitur quoad effectum nihil inter sit, an stipulator decem petat ab ipso promissore, vel ab herede ejus, nisi id actum fuerit, ut præcise a promissore peteret, recte decem ab herede petentur.

30 Alter etiam dici poterit, quod cum contractus transeat in heredem, etiam translata censetur conditio ejus accessoria. Osuald. sup. lit. C. in fin. atque ideo cum illo potuit adimpliri conditio, sicut cum ipso qui promisit. Quibus rationibus substituenda est interpretatione ad dictam legem Si decem, quam D. Covar. probat, ut scilicet quanvis moreretur promissor, liceat stipulatori petere decem ab herede, impleta conditione, Si petieris.

Vers. Octavo, in illa stipulatione.

31 Implementum conditionis quandocunque in contractibus suum operatur effectum, & obligacionem, actionemque producit. Donell. d. cap. 15. lib. 12. nec interest, an vivat, vel deceperit promissor, cum hæres maneat conditionaliter obligatus, lib. 14. tit. 1. p. 5. cum similibus adducatis supra, numero 24.

Ad Num. 7.

32 Acriter tortit Interpretum ingenia lex Qui Roma 122. §. Augerius, de verb. oblig. ubi Scævola instar oraculi anceps responsum reddidit, de cuius interpretatione præter ordinarios ibi, videndi sunt Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 11. num. 36. vers. Item adde, Osuald. latifissimè d. cap. lit. B. Cujac. in l. Si quis 57. de verb. oblig. Escobar. de ratiocin. cap. 34. num. 8. Cevall. comm. cont. commun. quest. 727. à num. 50. Azeved. in l. 2. num. 8. tit. 16. lib. 5. Recop. inquit ibi, num. 8. Azevedus.

Vers. Verum quia Scævola responsum.

Variè hallucinantur Interpretes, dum Scævola mentem percallere satagunt, ut videre licet apud præcitos supra, num. 32. & 36. & quos D. Covar. in antecedenti verificulo laudat, præsertim apud Osualdum plures interpretationes referentem: & quidem hic primus divinationis virtus laborat, etiæ citatione promissoris opus sit, cum computationi intervenit hæres. Escobar. d. cap. 34. num. 9. vers. Ex quibus ubi quod etiam via executiva potest adversus promissorem experiri, sed hoc ita sive instrumento publico se obligaverit.

Vers. Demum ipse Franciscus.

Hanc Duareni interpretationem inter alias refert, ac refutat Osuald. sup. d. cap. 12. lit. B.

Vers.

33 Quanquam nihil conferat ad questionem, de qua præcipue disceptatur, decisio dicti §. Augerius, ut præmisit supra, num. 6. & notat Osuald. ubi proxime, & lit. C. in princ. Duaren. num. 14. tamen pro ejus enucleatione cum D. Covar. paulisper

subsistendum. Communiter igitur placet, Scævolam verbis illis, Si conditio non exigitur stipulationem non esse commissam, pro promissore respondisse, neque eum non teneri, quia conditio defecit, cum non constaret patre vivente, quantum deberet ipse Publico Maevio; etenim quæstio in eo versabatur, an sub illa stipulatione, Promitto quicquid patrem meum debere confiterit, utrumque tempus comprehendantur, ita ut sine ante mortem, sine postea de debito liqueret, Augerius teneretur, de quo Scævola consultus respondit, si non extitisset conditio ante mortem patris, stipulationem non esse commissam, supplende verba illa, Ante mortem patris.

Qui quidem communis intellectus juris principiis præ ceteris convenit, quia in dubiis contra stipulatores interpretatur, ut quanto minus possit teneatur promissor, l. Quidquid 99. de verb. oblig. præsertim quoties de fidejussori obligatione, ut in praesenti agitur, quæ strictè accipi debet, l. Grace 9. §. Et post item, de fidejussor. Castill. controvers. lib. 4. cap. 59. numero 51.

Ex quibus huius interpretationi subscrysere 35 Cujac. in l. Si quis 57. de verb. oblig. Ant. Gom. ubi proxime. Alciat. in l. Si decem, ad fin. de verb. oblig. Cevall. sup. de quest. 727. ex num. 53. & alii plures.

Sed contraria sentiunt cum D. Covar. aliqui existimantes, Scævolam pro stipulatore respondisse, Augerium ad solutionem teneri, licet de debito post obitum patris constaret, quod pluribus comprobant fundamentis Osuald. Duaren. Ant. Gom. Escobar. Guttier. & Azeved. laudati supra, num. 32. Connan. comment. lib. 6. cap. 3. num. 9. Et quanvis prior sententia de rigore juris, & juxta legi verba plerique verior videatur, posterior haec D. Covar. maxima æquitate fulcitur, quam in praxi judices ob oculos habere oportet, l. Quod si Epheſi 5. in fin. ff. de eo quod cert. loc. ne alioquin dum juris stricti observatione adhaerent, in perniciosos labantur errores, ut sæpe contingit, l. Si seruum 91. §. Sequitur, de verb. oblig. ibi: quo in genere plerunque sub autoritate juris scientia perniciose erratur. Nec levius est error indulgere malitiae, ac pravitati illorum, qui studiosa verborum æquivationem incutere contrahentes decipere conantur, l. In fundo 39. de rei vendic. Ex quibus deducitur, quod si aliquis pro amico, aut quovis alio se obligaret juxta formam §. Augerius, convenienti poterit pro debito, de quo appareret post amici mortem, ut D. Covar. & sequacibus placuit, & hoc de jure regio apertius procedere, ex l. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. inquit ibi, num. 8. Azevedus.

Vers. Verum quia Scævola responsum.

Variè hallucinantur Interpretes, dum Scævola mentem percallere satagunt, ut videre licet apud præcitos supra, num. 32. & 36. & quos D. Covar. in antecedenti verificulo laudat, præsertim apud Osualdum plures interpretationes referentem: & quidem hic primus divinationis virtus laborat, etiæ citatione promissoris opus sit, cum computationi intervenit hæres. Escobar. d. cap. 34. num. 9. vers. Ex quibus ubi quod etiam via executiva potest adversus promissorem experiri, sed hoc ita sive instrumento publico se obligaverit.

Vers. Demum ipse Franciscus.

Hanc Duareni interpretationem inter alias refert, ac refutat Osuald. sup. d. cap. 12. lit. B.

Vers.

Enucleatus, & auctus. Cap. XXXIX.

235

Vers. Ego vero etiæ videam.

38 Adde Osuald. ubi proxime, qui recte ait adversus Duarenum quæstionem Scævole propositam non fore facti, sed juris; supponebatur enim latere quid inter contrahentes convenisset: alioqui si constaret, Scævola consilio opus non erat t' desiderabatur autem ut decideret, an juxta juris regulas sub illa obligationis forma tempus post mortem debitoris contineretur, ut si tunc de debito defuncti patris constaret, filius promissor teneretur, cui Scævola, etiæ obcurè, respondisse credendum est.

Vers. Igitur non satis.

39 Hujus Costæ intellectus meminit Osuald. ubi proxime, quem probat: & est observandum Scævolam juxta hanc interpretationem non definiisse, sed supposuisse id, de quo interrogabatur, an scilicet stipulatio esset commissa, ut Augerius teneretur; nam si ad verborum corticem respiciamus, nulli dubio tollendo deserviunt: quis enim tam ignorans, ut nesciat non committi stipulationem conditionalem, si non impletatur conditio? Sed de hujus implemente ambigebatur, quod indecisum reliquit, per obliquum respondens: unde divinandi tribuit occasionem, dum quid senserit Consultus, inquiritur. Inter hanc, & alias ejus textus expositiones, illa videtur magis consona contexturæ, quam tradidimus supra, num. 33.

Ad Num. 6.

40 De interpretatione legis Si decem 48. de verb. oblig. agunt Cujac. & Alciat. ibi, Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 11. num. 36. Duaren. in l. Qui Roma. §. Augerius, eod. tit. num. 16. Osuald. sup. lib. 15. cap. 12. lit. C. Pichard. in §. Ex conditionali. num. 13. vers. Non obstat, quartum, Inst. de verb. oblig. Anton. Gom. variar. lib. 2. cap. 11. num. 36. Alciat. in d. l. Si decem, num. 17. qui, & alii communiter sentiunt, conditionale fore stipulationem, si aliquis stipularet ita, Promitto mihi decem dare, si petiero; nam differentiam constituant inter dictiōnum Cum, & §. Verum aliqui contraria opinantur, scilicet decisionem dictæ legis Si decem, æquè procedere licet ita conciperetur stipulatio, Si petiero, sublata præfata differentia. Cujac. in d. l. Si decem, Alciat. ibidem. num. 17. Facit lex Mutuo. §. I. ff. de tutel. de verb. oblig. Donel. lib. 12. cap. 7. in fin. Pichard. in §. Ex conditionali. num. 12. Inst. de verb. oblig. Alciat. & Duaren. in d. §. ult. Cujac. in d. l. Stipulatio, ubi quod etiæ promissor consenserit, & voluntatem dandi declarat, poterit pœnitere, ac variare usque ad extremum vitæ.

Aliud in legatis, seu fideicommissis observatur ultimæ voluntatis favore; nam si hæres gravetur præstare cum voluerit, & moriatur antequam voluntatem aperiatur, legatario relictum debetur, l. 30. tit. 9. p. 6. ubi Greg. Lop. gloss. 3. hoc discrimen advertit. Quid si hæres fe nolle præstare profiteatur? Vide eandem legem, & quæ nota Greg. Lop. ibi.

Vers. Item non obicit.

Responsum Juliani in l. Fidejussor 16. §. fin. de 48 fidejussor, à nostra quæstione de adimplenda conditione potestativa per heredem, prorsus alienum est, quia ibi agitur de casuali, ut animadvertisit Cujac. in l. Si quis 57. de verb. oblig. quia ut ipse ait, conditio à potestate promissoris, vel stipulatoris nequaquam pendebat: Duarenus tamen in G. de Faria Covar. Enucleatus, & auctus. Cap. XXXIX. 235

G. 2. 4. §.

d. S. Augerius. num. 17. Eundem textum, quem difficulter putat, interpretatur, cuius meminere Ant. Gom. variar. lib. 2. cap. 13. num. 2. versi. Quartæ singulariter, Cujac. lib. 54. Salv. Juliani in eod. S. fin. Alciat. in d. l. Si decem, num. 14.

Ad Num. 7.

49 Conditiones sepe solent per æquipollens adimpleri ex præsumpta testantium, aut contrahentium voluntate, quam respicere oportet, non verborum corticem, ac præcisionem, l. Si mater. 3. C. de inst. & subf. l. 5. tit. 4. p. 5. ubi Gregor. Lop. Castill. controv. lib. 4. cap. 25. ex num. 35. Donell. lib. 8. cap. 33. quod tunc habet locum quando per adhesionem conditionis solum finis intenditur, qui quomodolibet consequatur, satis erit, ut disponentis voluntas adimplatur, ex præcitatibus juribus. At quoties conditio nedum effectum, sed etiam modum, aut personam respicit, ita ut concepta est, naturaliter debet exequutioni mandari. Verbi gratia, si servo quid relinquatur, si manumittatur, id debebitur, quanquam sine manumissione ad libertatem perveniat, juxta legem 1. & per tot. qui fin. manum. ad libert. persv. nam æquivalenter adimpletur conditio ex mente testatoris, qui intendit duntaxat libero relictum præstari.

50 Sed si dominio centum legarentur, si servum manumiserit, quanvis hic alter liber hat, nihil legatarius percipiet, quia non est conditio impleta; voluit enim testator non solum servi libertatem, sed etiam quod ab ipso legatario præstaretur, cui ideo legavit pecuniam, ut ad manumittendum invitaret. Ita docent Menoch. lib. 4. pref. 185. à num. 13. Cancer. variar. part. 1. cap. 1. num. 64. & 65. Castill. sup. cap. 15. num. 57. Galganet. de cond. & demonstr. part. 2. cap. 1. quest. 23. Sud. decis. 37. num. 31. Bolognet. in l. Gallus. Et quid si tantum, num. 120. de liber. & posth. Larrea allegat. fisc. 40. numero 26. Hermos. in lib. 5. num. 8. tit. 4. part. 5.

51 Unde cum in conditionibus potestatis dandi, ædificandi, aut manumittendi, & similibus, solum desideretur præstatio rei, ædificium fieri, aut servi manumissio, nihil refert, an percontrahentem, vel ejus hæredem fiant, modo suum effectum fortiorum dispositio: quod Seus est in aliis conditionibus, veluti eundi Roman, discendi literas, ducenti uxorem, quæ respicunt personam, non finem duntaxat; non transit. Sic responder ad argumentum, de quo supra, num. 8. Duaren. num. 16.

52 Ad aliam rationem, quam pro communi adjecimus num. 9. dicendum est, quod etiæ quis diu omisit potestativam implere conditionem in contractibus, non censetur a conventione resilire; nam quandocunq; parentis conditioni promissum sub illa consequetur. Castill. cum aliis d. l. 4. cap. 25. num. 12. Donell. lib. 15. cap. 12. nisi tempus fuerit ad implementum prescriptum. Nec renuntiatio proprii juris præsumitur. Menoch. lib. 3. pref. 45. num. 11. Carleval. de judic. tit. 3. diff. 19. num. 14, & disput. 23. num. 43.

Vers. Ad idem est optimus textus.

Quem ex Duarenlo induximus, & aliis fundamentis addidimus pro sententia nostra. sup. num. 18.

Vers.

Vers. Ex parte vero ejus.

Nedum ex parte adimpletri conditionem, sed etiam ex parte illius cum quo adimpleri debet, æquipollentia admittitur in adimplemento ex mente contrahentium, aut testatorum. Duaren. in l. Qui Roma, S. Augerius, num. 16. de verb. oblig. Castill. d. lib. 4. cap. 15. num. 57. & consentiunt alii; quorum meminimus num. 50. qui generaliter tenent, in conditionibus extentionem dari de casu ad casum, ut per æquipollens adimpleri possint ex conjecturata mente disponitis.

Quod ita verum habet, ut actus conditionalis cœnatur, quanvis verba deficiant, si appareat de agentium voluntate ex conjecturis: & à contrario verba ex se conditionem importantia, eam non inducent, mente disponentis persensa. Castill. cum aliis cap. 55. num. 24. Facit quod ex Cujacio, & Alciato prænotatur supra, num. 40. Si igitur introductio, ac exclusio conditionis ex præsumpta voluntate disponentis admittitur, neglecta verborum significatione, & vi, facilis erit locus variationi, & extentioni, ut æquipollenter valeat adimpleri.

Vers. Hinc etiam infertur.

Consule laudatos supra, num. 48. ex quibus Cujac. lib. 54. Salv. Juliani in d. leg. Fidejusor. S. fin. obseruavit, opus non esse interpellare debitoris hæredem, ut fidejusor possit conveniri. Alciat. in l. Si decem, num. 14. de verb. oblig. tenet, solvente debitoris hæredi fidejusorem liberari, quod extra dubium est; nam etiæ quis extraneus solveret, liberatio fidejusoris similiter contingit; solutione enim ejus quod debetur omnis tollitur obligatio, tam principalis, quam fidejusoria, l. 1. tit. 14. p. 5. ubi Gregor. Lop. gloss. fin. princip. Inst. quib. mod. toll. oblig. cum similibus, quæ adducit Pichard. ibi, numero 26.

Vers. Quod si ad amissim, Ibi: Cujus inductioni.

Ad legem 2. C. de pact. int. emptor. quadrupliciter pro communi respondet Anton. Gom. variar. lib. 2. cap. 11. num. 36. versi. Sed advertendum, ubi hanc Bartoli solutionem expendit, necnon eam quæ sequenti vericulo continetur.

Ad Num. 8.

Vers. Primum igitur illud.

Docet D. Covar. ex l. Ita stipulatus 115. de verb. oblig. quando actus à conventione incipiat, & quando à conditione, nam ubi præcedit absoluta obligatio, cui alia conditionalis accedit, actus exordium sumit à conventione, ut si convenerit ut Titius servum manumittat, & Seus promittat centum illi, si manumiserit, tunc Titius compelli poterit ad manumittendum statim, Seus vero non nisi post impletam conditionem ad solvendum. At si Seus centum spondeat, si Titius servum manumiserit, contractus incipit à conditione, quia nec hic cogi potest ad manumittendum, nec ille ad præstandam pecuniam antequam manumissio subsequatur: unde conditione pendente, nulla nascitur obligatio. Vide Cujac. in d. l. Ita stipulatus, & Alciat. ibidem, ex num. 5.

Vers.

Enucleatus, & auctus. Cap. XXXIX.

Vers. Secundo loco.

Consulas quos retulimus supra, num. 2. & Petr. Gregor. Syntagmat. lib. 42. capite 32. num. 45. & hoc distinctionem tradidit Ant. Gom. sup. lib. 2. cap. 11. num. 36. versi. Vel aliter, & tertio. Sed indistincte suffinenda est opinio premissa num. 10. prout eam tenet D. Covar. inferior, vers. Quinto, ut libere.

Vers. Tertio quamvis hæc.

57 Qui contra communem cum D. Covar. sentiunt, etiam in stipulationibus facultatem implendæ potestativæ conditionis ad hæredes transmittit afferant; nam cum ipsa conditionalis stipulatio transcat ad successores, etiæ eorum mentio non fiat, quare ejusmodi facultas ut accessoria in eodem non transferetur?

Vers. Quartò erit adnotandum.

58 Lex 3. tit. 8. lib. 3. Ordin. est in nova compilatione lex 2. tit. 16. lib. 5. qui in omni obligatione omnis verborum solemnitas apparet sublata, sola inspecta voluntate contrahentis; unde apud nos nullatenus admittenda opinio communis, quam stricta, & scrupulosa verborum observatione inniti constat.

Vers. Quinto, ut libere.

Probat D. Covar. sententiam, de qua num. 10. quam non pauci tueruntur, unde jam hodie communis debet haberri, etiæ opposita communior.

Vers. Sexto eadem ratione.

59 Conditio impleti potest cum hærede illius, cum quo impleti debuit juxta stipulationis verba, veluti si in dando consistat. Molin. de just. & jur. tract. 2. diff. 285. num. 5. Osuald. lib. 13. cap. 12. lib. B. & prædicti supra, num. 53. quod procedit, nisi conditio personæ cohæret; nam conditio, Si Titio nupserit, non impletu si mulier cum hærede Titii contrahat, quod per se patet. Praeterea investigare oportebit mentem contrahentis, an volunt cum herede nominati impleti conditionem, quod ex conjecturis, ac circumstantiis dignoscetur. Ponamus, Petrum promissile agrum, si stipulator centum præstaret virginis pauperi, ut nubere posset, cui defunctæ succedit homo dives: non est dubium, adversari voluntati promissarios, conditionem cum hærede virginis adimpleri, soluta diviti quantitate.

Vers. ultimò.

De hoc discrimine actum supra, num. 23. & 24. & adde Castill. cum plurimis controvers. lib. 4. cap. 55. num. 57. Molin. ubi proxime.

SUMMARIUM.

1 Jurisdictio indivisibilis est, quoad usum tamen recipit divisionem.

Quoties pluribus est communis, penes singulos residet in solidum, etiæ quoad exercitum inter ipsos dividatur, ibidem.

2 Divisione nulla interveniente, quisque ex dominis utitur in solidum jurisdictione ad præventionem.

3 An licet pluribus dominis fungi in solidum jurisdictione ad præventionem, vel compelli possint unum constitutre, qui administret justitiam, & num. 4.

4 Magistratus plures possunt in solidum jurisdictionem exercere.

5 Habens jurisdictionem cum alio communem, sicut delinquentem in territorio punire non valet: quod limitatur.

6 Si vassalus ab uno ex dominis jurisdictionem comparaverit, eximitur a subjectione alterius domini, nisi alius isti ratione possessionem ut feudatarius subficit.

7 Jurisdictio pluribus communis, in omnibus equaliter in solidum consistit, quanquam in territorio majorum partem aliquis obtineat: Secus est quoad panas, & alios jurisdictionis fructus, qui pro rata distribui debent.

8 Si quis ex dominis delinquenti panam remittat, in portionem eius tota quantitas imputabitur.

9 Majorem habens in territorio partem, belli tempore rei militaris administrationem obtinet, & civitatis custodiam suscipit.

10 Jurisdictio quo ad usum quibus modis dividatur. Fieri debet ad instantiam unius, etiæ alii plures remittantur, ibid.

11 Divisione perfecta, ejus forma ita est servanda, ut si quis ex dominis quid decrevit contra illam, erit ipso jure nullum propter usurpationem usus jurisdictionis. Post divisionem cessat preventio, ibidem.

12 Si unus ex dominis in suo tempore capit de causa cognoscere, alius succedens in usu jurisdictionis per formam divisionis prosecutus præsequitur judicium, & illud peragere potest.

13 Perfecta divisione reformari poterit, si oportuerit, ut cesset scandalum, aut alius inconveniens grave resultans ex modo administrandi jurisdictionis.

14 Usus jurisdictionis arbitrio judicis expediri debet, ac de aliis modis dividendi.

15 Observatio quadam ad caput 1. de Parochiis.

CAPUT XL. & ult.

Cum jurisdictione sit rei incorporalis divisionem, recipere nequit. Solorzan. de jur. Indian. tom. 2. lib. 2. cap. 4. num. 53. Hier. de Mont. tract. de finib. regund. cap. 78. num. 1. idcirco si pluribus dominis una, eademque competat, in solidum residet in singulis habitu, & exercitio. Boër. tract. de custod. clav. num. 62. & decis. 5. num. 1. Tusch. lit. I. concil. 557. num. 1. Tondut. de prevent. judic. part. 2. cap. 45. num. 2. Morquech. de divis. bonor. cap. 5. num. 1. Jacob. à S. Georg. tract. de feud. verb. Dubitatur, num. 2. Mont. sup. cap. 11. num. 8. quod usum tamen, seu exercitum dividi saepe solet. Tondut. sup. cap. 2. n. 5. Morquech. num. 4. Bertachin. de gabell. part. 1. num. 48. Philip. Prob. tract. de jur. Regalia. quest. 13. in fin. quod ita verum est, ut facta hujusmodi divisione, jurisdictione in solidum penes Condominos perseveret. Mont. d. cap. 11. num. 13.

Quoties nulla intercedit divisio, quilibet ex dominis jurisdictione utitur, data inter illos præventione. Tusch. ubi proxime. Tondut. d. cap. 45. num. 2. Jacob. à S. Georg. supra: illa vero interveniente, sive per tempus, sive per territorium, cessat prorsus